

นโยบายของรัฐและผลต่อการผลิตข้าวโพดในประเทศไทย

Government Policies and Their Effects on the Maize Sector in Thailand

เบญจพรพรณ เอกะสิงห์^{1,2} และ กุศล ทองงาม¹

¹ ศูนย์วิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตทางเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

² ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

บทนำ

ข้าวโพดเป็นพืชที่สำคัญของประเทศไทย ปัจจุบันมีการผลิตมากกว่า 4 ล้านตัน ผลผลิตส่วนใหญ่ใช้ในอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ ภาครัฐมีบทบาทสำคัญต่อการผลิตและการตลาดข้าวโพดมาก โดยเป็นผู้กำหนดนโยบายและมาตรการเกี่ยวกับการผลิตและการตลาด กำหนดบทบาทของภาคเอกชน สร้างความเชื่อมโยงระหว่างการผลิตและแรงจูงใจในการผลิต นโยบายเหล่านี้มีผลต่อเกษตรกร และชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกร ผลต่ออุตสาหกรรมอาหารสัตว์และปศุสัตว์ ผลต่อการค้าและการแข่งขันระหว่างประเทศ และผลกระทบต่อทรัพยากรสิ่งแวดล้อมของประเทศ ดังนั้นการศึกษานโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับข้าวโพดจึงเป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนาการผลิตข้าวโพดในอนาคต

ศูนย์วิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตทางเกษตร จึงได้ร่วมกับศูนย์วิจัยข้าวโพดและข้าวสาลีนานาชาติ (CIMMYT) และนักวิจัยในประเทศจีน ฟิลิปปินส์ อินเดีย เวียดนาม อินโดนีเซีย และเนปาล ศึกษานโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและการตลาดข้าวโพด โดยดำเนินการในระหว่างปี 2544-46 มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์นโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับข้าวโพด เพื่อดูผลในเชิงบวก หรือลบต่อการผลิตและการตลาดข้าวโพด และอุตสาหกรรมต่อเนื่องในประเทศ

วิธีการศึกษา

ใช้วิธีการทบทวนเอกสารเพื่อรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ และใช้ข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการสำรวจและสัมภาษณ์เกษตรกรในพื้นที่การผลิตสำคัญ ตลอดจนการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ในธุรกิจเอกชน เพื่อศึกษาหาข้อสรุปเกี่ยวกับ สภาพแวดล้อมด้านนโยบายที่ผู้ผลิตข้าวโพดต้องเผชิญในการผลิตและตลาดของข้าวโพด ผลกระทบของนโยบายของรัฐเกี่ยวกับข้าวโพดต่อแรงจูงใจในการผลิตของผู้ผลิต และผลที่คาดว่าจะเกิดในอนาคต โครงสร้างและความมากมายของมาตรการจูงใจที่อาจเกิดผลกับการยอมรับเทคโนโลยีของผู้ผลิตข้าวโพด และผลของสภาพแวดล้อมด้านนโยบายต่อการผลิตในเขตที่ดอน ห่างไกลและเป็นพื้นที่ชายขอบ

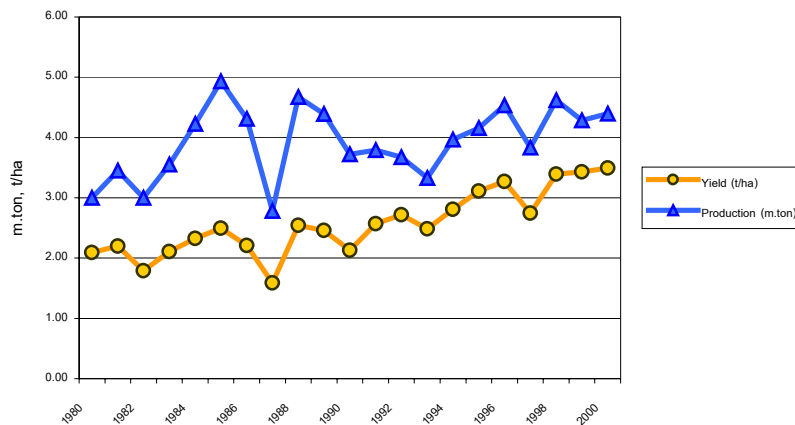
ทั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตของการศึกษารวบรวมข้อมูลย้อนหลัง 16 ปี คือในช่วงปี พ.ศ. 2528 - 2543 ส่วนพื้นที่ศึกษาเน้นเขตการผลิตข้าวโพดที่สำคัญของไทย ในพื้นที่ดอน

ผลการศึกษา

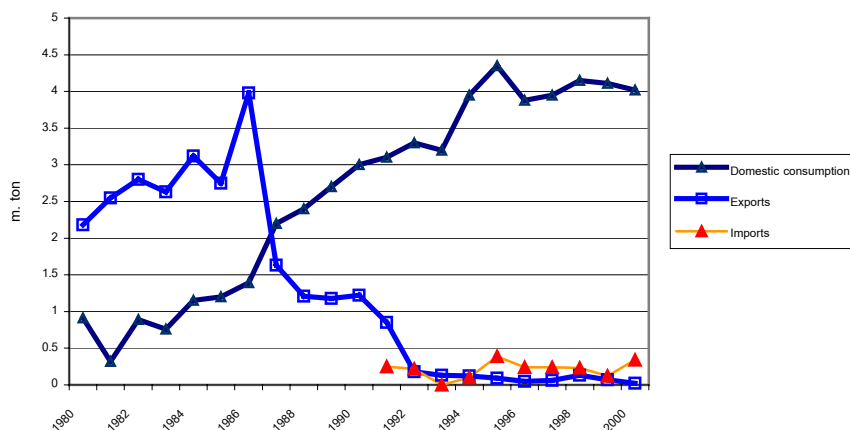
เศรษฐกิจของข้าวโพดในประเทศไทย

การผลิต การบริโภค และการค้า

ในช่วง ปี พ.ศ. 2523 - 2543 ไทยได้เปลี่ยนจากผู้ส่งออกข้าวโพดมาเป็นผู้ใช้ผลผลิตในประเทศเพื่อผลิตอาหารสัตว์ ซึ่งทวีความสำคัญขึ้นเรื่อยๆ ภาพที่ 1-2 แสดงถึงผลผลิต การบริโภค และการค้าข้าวโพดในประเทศไทยในช่วงดังกล่าว

ภาพที่ 1 ผลผลิตรวมและผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของข้าวโพดในประเทศไทย
ระหว่างปี พ.ศ. 2523-2543

ภาพที่ 2 การบริโภค การส่งออก และนำเข้าข้าวโพดในประเทศไทยช่วงปี พ.ศ. 2523-2543

นโยบายของรัฐ

การศึกษาเกี่ยวกับนโยบายของรัฐ แบ่งออกเป็น 3 หมวด (Three 'I's) คือ สิ่งจูงใจ (Incentives) โครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) และ สถาบัน (Institutions) หัวข้อที่ศึกษามีดังนี้

ก. นโยบายด้านสิ่งจูงใจ

นโยบายมหภาค เกี่ยวเนื่องกับนโยบายอัตราแลกเปลี่ยน นโยบายการค้า รวมทั้งนโยบายเกษตร

นโยบายการตลาดข้าวโพด การประกันราคา การรับจำนำข้าวโพด การควบคุมการนำเข้าส่งออกข้าวโพด

นโยบายด้านปัจจัยการผลิต รวมทั้ง เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ยเคมี และ เครื่องจักรกล

นโยบายด้านผลผลิต ครอบคลุมทั้งข้าวโพด ไก่/หมู อาหารสัตว์และพืชแข่งขัน

ข. นโยบายด้านโครงสร้างพื้นฐาน

นโยบายที่เกี่ยวกับการขนส่ง การเก็บรักษา และข้อมูลการตลาด

ค. นโยบายด้านสถาบัน

ที่ดิน ศึกษาในด้าน การถือครองและตลาดการซื้อขาย

เงินทุน จากสถาบัน นอกสถาบัน เงินทุนจากภาครัฐ และจากภาคเอกชน

สถาบันเกษตรกร บทบาทที่เกษตรกร และสหกรณ์มีต่อการผลิตและการตลาดข้าวโพด

รายละเอียดในหัวข้อดังกล่าวจะไม่ได้กล่าวในที่นี้ แต่สามารถดูได้ใน Ekasingh, et al, 2002

ตัวบ่งชี้ความมีประสิทธิภาพและแรงจูงใจ

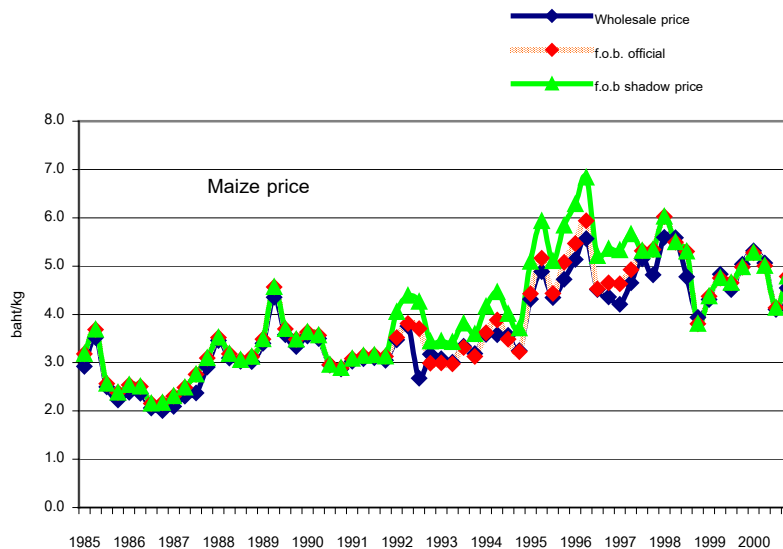
ตัวบ่งชี้ความมีประสิทธิภาพและแรงจูงใจตัวหนึ่งคือ สัมประสิทธิ์ Nominal Protection Coefficients (NPCs) วิธีคำนวณ Nominal Protection Coefficient (NPC) คือการหาสัดส่วนราคา ระหว่างข้าวโพดในประเทศกับราคาข้าวโพดในตลาดโลก (P_c^d / P_c^w) สามารถหาสัดส่วนนี้ใน 2 สถานการณ์ คือ สถานการณ์ที่หนึ่ง เป็นกรณีประเทศนำเข้าข้าวโพด ส่วนอีกสถานการณ์หนึ่ง เป็นกรณีส่งออกข้าวโพด

สัดส่วนราคานี้ได้ทำรายไตรมาส เป็นเวลา 16 ปี โดยใช้ราคา c.i.f. สำหรับกรณีเป็นประเทศนำเข้า และ f.o.b. ในกรณีเป็นประเทศส่งออก โดยใช้อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศที่เป็นทางการและอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศแบบ shadow prices

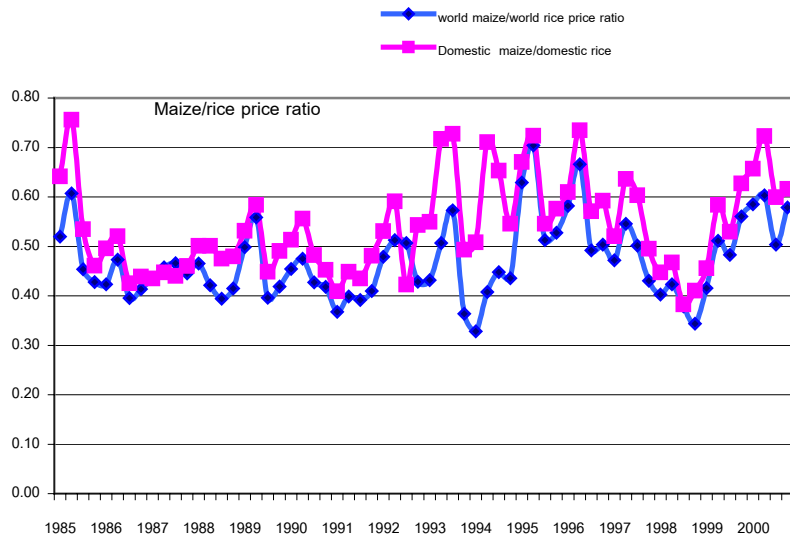
สัดส่วนราคาที่เหมาะสมมีดังนี้

- ก. ราคาข้าวโพดในประเทศเทียบกับราคาของพืชแข่งขันในประเทศ
- ข. ราคาข้าวโพดในตลาดโลกและราคาของพืชแข่งขันในตลาดโลก
- ค. ราคาข้าวโพดในประเทศเทียบกับราคารู้อยู่ในประเทศ (รู้อยู่เรีย 46%)
- ง. ราคาข้าวโพดในตลาดโลกเทียบกับราคารู้อยู่ในตลาดโลก
- จ. ราคาข้าวโพดในประเทศเทียบกับค่าแรงในประเทศ
- ฉ. ราคาข้าวโพดในประเทศเทียบกับราคาไก่เนื้อในประเทศ
- ช. ราคาข้าวโพดในประเทศเทียบกับราคาเนื้อหมูในประเทศ
- ซ. ราคาข้าวโพดในประเทศเทียบกับราคาไข่ไก่ในประเทศ

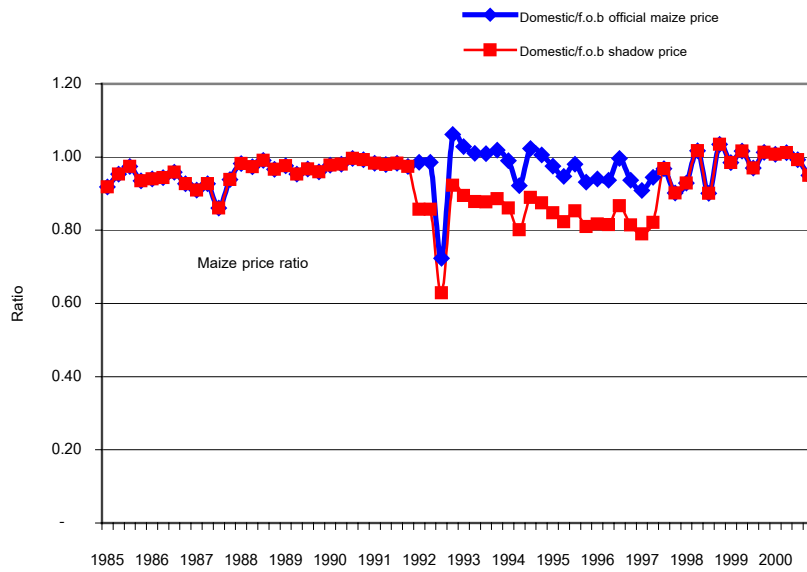
ถ้าสัดส่วนราคา NPC มากกว่า 1 แสดงว่า ข้าวโพดในประเทศได้รับการคุ้มครองในประเทศ ถ้า NPC น้อยกว่า 1 แสดงว่าข้าวโพดไม่ได้รับความคุ้มครองและยังมีการเรียกเก็บภาษี (ทางอ้อม) จากผู้ผลิตด้วย ภาพที่ 3-5 แสดงแนวโน้มของราคาข้าวโพดในประเทศเทียบกับราคาต่างประเทศ และเทียบกับราคาข้าวในช่วงที่ศึกษา

ภาพที่ 3 ราคาข้าวโพดในประเทศ และ ราคา

ภาพที่ 4 ราคาข้าวโพดเทียบกับราคาข้าว

ภาพที่ 5 ราคาข้าวโพดเมื่อใช้อัตราแลกเปลี่ยนที่เป็นทางการกับอัตราแลกเปลี่ยนที่แท้จริง (shadow price)

อภิปรายผลและเสนอแนะ

จากแนวโน้มราคาที่ได้ศึกษาพบว่า NPC อยู่ใกล้เคียงกับ 1 ยกเว้นในช่วงปี ค.ศ.1992-1996 ที่อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศมีค่าสูงเกินจริง ทำให้ผู้ผลิตในประเทศเสียเปรียบ พอมีการปรับอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศให้อยู่ในระบบลอยตัวแล้ว NPC อยู่ใกล้เคียงกับ 1 แสดงว่า การผลิตข้าวโพดในประเทศมีความสามารถแข่งขันในตลาดโลกในระดับที่ดี นโยบายต่างๆ ของรัฐบาล เช่น การวิจัย การส่งเสริมภาคเอกชน การสนับสนุนด้านเงินทุน การคมนาคมขนส่ง ก็พบว่ามี การส่งเสริมการผลิตข้าวโพดและอุตสาหกรรมต่อเนื่องในระดับดี แต่นโยบายด้านภาษี และการค้ายังมีความพยายามปกป้องผลผลิตภายในประเทศอยู่ แต่โดยทั่วไป ก็มิได้มีผลทำให้ตลาดบิดเบือนแต่อย่างใด

เอกสารอ้างอิง

Ekasingh, B. and K. Thong Ngam. 2002. *Thailand Maize Policy Study*. Paper presented in the Fifth Socio-economic Workshop, the Rama Gardens, Bangkok, 1-4 August 2002.

คำสำคัญ: ข้าวโพด; นโยบาย